

כללי הפרשנות הנוהגים במשפט הבינלאומי

25. כללי הפרשנות הנוהגים במשפט הבינלאומי

תוכן עניינים

25. כללי הפרשנות הנוהגים במשפט הבינלאומי..... 709

אמנות מס, כרך א': אלטר, כליף

25. כללי הפרשנות הנוהגים במשפט הבינלאומי

מתוך הקשת הרחבה של עקרונות הפרשנות המוכרים במשפט, ניתן להצביע על שלושה עקרונות בסיסיים המקובלים ככלל הן בדין הפנימי והן בדין הבינלאומי¹⁸¹⁷: האחד, מכלל הן אתה שומע לאו (*Expresio Unius est Exclusio Alterios*)¹⁸¹⁸; השני, אין בכלל אלא כעין הפרט או כלל ופרט (*Ejusdem Generis*). לפי עיקרון שני זה, כאשר מונחים כלליים באים לפני, או אחרי, מונחים פרטניים, אין בכלל אלא מה שיש בפרט. לאמור, משמעות המונחים הכלליים מוגבלת ל-'*Genus*' המוגדר על-ידי המונחים הפרטניים¹⁸¹⁹; העיקרון השלישי הוא, פרשנות כנגד המנסח (*Countra Proferentem*), לפיו במקרה של ספק יש לפרש הוראה סתומה באמנה (כמו בחוזה) כנגד הצד אשר היה אחראי לניסוחה¹⁸²⁰.

אלא מאי? הדיון בעקרונות פרשניים אלה, ואחרים כמותם, מחטיא במידה רבה את המטרה¹⁸²¹. אין הם אלא כללי לשון והיגיון - אשר בדומה למילונים - מסייעים בקביעת האפשרויות הלשוניות הטמונות בטקסט. אין די בהם בכדי להתמודד עם פרשנות אמנות בינלאומיות, כמו שאין בהם כדי לסייע בפרשנות דיני המס הפנימיים. בהתאם לכך, ציין פרופ' Mcnair - מי ששימש כנשיא בית-הדין הבינלאומי הגבוה לצדק וכנשיא בית המשפט האירופאי לזכויות אדם - בספרו '**דיני אמנות**'¹⁸²², כי כיום ניתן להתמודד עם כל עיקרון פרשני כזה על-ידי קבלת עיקרון פרשני סותר, אטרקטיבי לא פחות, תוך "שימוש במעט פקחות וכושר המצאה". לדעה זו שותף גם המלומד Sinclair בספרו¹⁸²³. המחבר מצביע על כך, כי שהשאלה הרלוונטית במלאכת הפרשנות של אמנות בינלאומית הינה שאלה שונה לחלוטין - והיא השאלה: מה המשקל שיש ליתן ללשון האמנה ומה יחסי הגומלין בינה לבין כוונת הצדדים או התכלית?

שאלה זו נדונה באופן נרחב בספרות העוסקת בתחום של המשפט הבינלאומי¹⁸²⁴. ניתן להצביע ככלל על שלוש אסכולות ראשיות¹⁸²⁵: הראשונה, 'האסכולה הטקסטואלית', המכונה גם האסכולה האובייקטיבית. אסכולה זו מדגישה את עליונות הטקסט כבסיס לפירושה של אמנה. דגש זה יישמר גם מקום שבו הטקסט מתנגש עם כוונת הצדדים או עם מטרת האמנה. האסכולה השנייה, המכונה גם 'האסכולה הסובייקטיבית', היא 'אסכולת כוונת הצדדים'. אסכולה זו רואה בכוונה המשותפת המקורית של הצדדים את חזות הכל. האסכולה השלישית היא, 'האסכולה הטלאולוגית'. אסכולה זו מכונה גם 'אסכולת הנושא והמטרה' (*Object and Purpose*) או 'האסכולה התכליתית'. המצדדים בה תולים את העיקר במטרת האמנה. המשמעות היא, שבכדי להגשים את המטרה של האמנה, ניתן לפרשה באופן שלא בהכרח מתיישב עם לשונה או עם כוונתם המקורית של הצדדים¹⁸²⁶. דעות שונות היו קיימות גם בנוגע למשקל שיש ליתן לפרוטוקולים של המשא ומתן לפני חתימת האמנה ומקורות ואמצעים חיצוניים אחרים.

הגישה הרווחת ביותר היתה זו שתמכה באסכולה הטקסטואלית וצידדה בפרשנות דוקנית-נוקשה. על-פי גישה זו, התחנה הראשונה הינה לשון האמנה. מקום שלשון האמנה נהירה, אין לדרוש במטרתה או בכוונת הצדדים המתקשרים, באשר רואים בצדדים לאמנה כאילו ויתרו על הריבונות שלהם והסכימו למלא את התחייבויות האמנה רק ביחס למה שהובע

בצורה מפורשת וחד-משמעית בלשון המפורשת של האמנה. מה שאינו מופיע בטקסט של האמנה, אינו ניתן להוספה בדרך של פרשנות.

עמד על כך פרופ' Vogel¹⁸²⁷:

"The most widely held view was that treaty obligations are to be interpreted restrictively, because parties to a treaty in doubtful cases should only be presumed to have waived their sovereignty to the extent that is unequivocally apparent from the text of the treaty."¹⁸²⁸

ביטוי מובהק לגישה זו ניתן למצוא בחוות הדעת המייעצת של בית-הדין הבינלאומי מ-1950¹⁸²⁹. העצרת הכללית של האו"ם פנתה לבית-הדין בנוגע לשאלת סמכותה לקבל מדינות חדשות כחברות באו"ם לפי סעיף 4 לאמנת היסוד של האו"ם¹⁸³⁰, ללא המלצה על כך ממועצת הביטחון. דעת הרוב בבית-הדין השיבה על כך בשלילה וקבעה, שהמלצת המועצה מהווה תנאי מוקדם להחלטת העצרת, בהתאם ללשונו של סעיף 4. בהתייחסו לכללי הפרשנות הנוהגים במשפט הבינלאומי, ציין בית-הדין בחוות דעתו, כי אמנה בינלאומית יש לפרש על-פי המובן הרגיל של מונחיה, מבלי לנסות לתת להם מובן אחר מתוך רצון להגשים מטרה או כוונה כלשהי.

אם כן, אמנת וינה הביאה לכך, שהמחלוקת הנוגעת לגישת הפרשנות של הסכמים בינלאומיים הפכה במידה רבה לבלתי אקטואלית. בהתאם לגישה הרווחת, אימצה האמנה את הגישה המילולית.

כללי הפרשנות הנוהגים במשפט הבינלאומי